

KS. ANDRZEJ RUTKOWSKI

UPORZĄDKOWANIE W KOŚCIELE W POLSCE DNI ŚWIĄTECZNYCH¹

Duchowa głębia i bogactwo roku liturgicznego znajduje swoje odzwierciedlenie zarówno w uroczystościach Pańskich, Najświętszej Maryi Panny, jak i Świętych². W pełni odpowiada temu wykaz dziesięciu obowiązujących, poza niedzielami, dni

¹ Autor opracowania był także głównym redaktorem opinii Instytutu Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL na ten temat dla biskupa Wacława Świerżawskiego, przewodniczącego Komisji do Spraw Liturgii i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski w związku z obradami Konferencji Episkopatu w marcu oraz w czerwcu 2001 r.

² P a w e ł VI. *Pismo apostolskie zatwierdzające ogólne normy roku liturgicznego i nowy kalendarz rzymski* [14 II 1969] II. W: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. 65.

świętecznych w Kościele z 1917 i 1983 r. Należą do nich uroczystości: Narodzenie Pańskie (25 XII), Objawienie Pańskie (6 I), Wniebowstąpienie Pańskie, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny (8 XII), Bożej Rodzicielki Maryi (1 I), Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny (15 VIII), Świętego Józefa, Oblubieńca NMP (19 III), Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 VI) i Wszystkich Świętych (1 XI). Są to cztery uroczystości Pańskie, trzy Najświętszej Maryi Panny i trzy Świętych (KPK 1246 § 1)³ W liturgii ranga tychże celebracji nie zależy od faktu, czy są one dniami wolnymi od pracy, czy nie. Nie jest to jednak bez znaczenia dla udziału Kościoła we współczesnej kulturze narodowej, dla duszpasterstwa liturgicznego oraz dla dobra duchowego wiernych⁴ Tym samym wiele względów przemawia za tym, aby w Kościele w Polsce dokonać uporządkowania dni świątecznych. Wbrew zapowiedziom w pkt. 1 *Projektu Sekretariatu II Synodu Plenarnego* z dnia 28 IV 1998 r. (*Uporządkowanie dni świątecznych zgodnie z prawem Kościoła powszechnego i polskim zwyczajem*) synod ten nie podjął refleksji na ten temat. Tak czy inaczej uporządkowanie to może oznaczać odzyskanie niektórych dni świątecznych jako dni wolnych od pracy, „zniesienie niektórych” za zgodą Stolicy Apostolskiej bądź „przeniesienie na niedzielę” (KPK 1246 § 2)⁵

1. W Polsce poza niedzielami aktualny wykaz dni świątecznych w Kościele wolnych od pracy obejmuje siedem dni. Należy do nich pięć obowiązujących dni świątecznych (wedle nazw zapisanych w ustawie): uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (dzień Nowego Roku) (1 I), dzień Bożego Ciała, uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (15 VIII), dzień Wszystkich Świętych (1 XI) i pierwszy dzień Bożego Narodzenia (25 XII). Dwa pozostałe to tradycyjne: drugi dzień Wielkanocy i drugi dzień Bożego Narodzenia (26 XII). „Rozszerzenie powyższego wykazu może nastąpić po porozumieniu Układających się Stron” – taką formułę w sprawie aktualnego wykazu dni świątecznych w Kościele w Polsce wolnych od pracy pozostawiono i podpisano ostatecznie dnia 23 II 1998 r.⁶ W związku z tym najpierw pojawiają się refleksje na temat nie tyle – na dobrą sprawę – wprowadzenia, lecz z wielu powodów jedynie przywrócenia w Polsce jako dni wolnych od pracy czterech następujących uroczystości w roku liturgicznym:

³ M. G a t t e r e r. *Annus liturgicus cum introductione in disciplinam liturgicam*. Oeniponte 1925 s. 150-151.

⁴ *Caeremoniale episcoporum* [14 IX 1984], 230. Città del Vaticano 1984 s. 70.

⁵ S. H a r t l i e b. *Kalendarz w Polsce po Vaticanum II i po zmianach RP 1989*. Krajowa Kongregacja Odpowiedzialnych Ruchu „Światło-Życie” na Jasnej górze w roku 1992 (tekst w posiadaniu autora, bmrw.) s. 1.

⁶ *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie, dnia 28 lipca 1993 roku* art. 9 ust. 2. Dz.U. Nr 51 poz. 318 z 1998 r. Konkordat ratyfikowali: prezydent Aleksander Kwaśniewski i prezes rady ministrów Jerzy Buzek. Ogłoszono go 23 IV 1998 r. Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych w Watykanie nastąpiła 25 III 1998 r. Wszedł w życie 25 IV 1998 r.

1.1. OBJAWIENIE PAŃSKIE – Trzech Króli (6 stycznia) (KPK 1246 § 1)

— Jest dniem wolnym od pracy w wielu krajach, takich jak: Austria, Chorwacja, Ekwador, Finlandia, Grecja, Hiszpania, niektóre części Irlandii, Kolumbia, Lichtenstein, niektóre landy Niemiec, Słowacja, niektóre kantony Szwajcarii oraz Szwecja i Włochy⁷

— Zbiega się z wigilią Bożego Narodzenia u prawosławnych i grekokatolików.

— Dzień bogaty w chrześcijańską obrzędowość ludową.

— Mogłoby się stać dobrą okazją, nie tylko dla katolików, do pogłębionego przeżycia prawdy o narodzeniu Jezusa Chrystusa, już w okresie po akcji reklam świątecznych, zakupów, prezentów itp.

— Już obecnie staje się okazją do różnych akcji misyjnych dzieci;

— To jedno z najstarszych świąt chrześcijańskich, znane zarówno na Wschodzie, jak i Zachodzie (III wiek)⁸.

— Wymienia się je na naczelnym miejscu jako jedną z pięciu centralnych celebracji w roku liturgicznym⁹

— Otrzymało odrębną Mszę wigilijną w III wydaniu *Mszалу rzymskiego* z 2002 r.

1.2. WNIEBOWSTĄPIENIE PAŃSKIE (czwartek VI tygodnia wielkanocnego) (KPK 1246 § 1)

— Wbrew błędnym opiniom jest dniem wolnym od pracy w wielu krajach, zwłaszcza Unii Europejskiej: Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Francja, Holandia, niektóre części Irlandii, Islandia, Kolumbia, Lichtenstein, Luksemburg, Monako, Norwegia, niektóre części Portugalii, RFN, San Marino, Szwajcaria, Szwecja i Wenezuela¹⁰

— W Polsce jest już dniem wolnym od pracy na odrębnych zasadach dla niektórych Kościołów i wspólnot religijnych na podstawie ustaw o stosunku państwa do tych Kościołów i Wspólnot, np. dla Kościoła ewangelicko-augsburskiego¹¹, Kościoła ewangelicko-reformowanego¹², Kościoła ewangelicko-metodystycznego¹³, Kościoła chrześcijan baptystów¹⁴ i Kościoła zielonoświątkowego¹⁵ Byłoby tym samym swego rodzaju e k u m e n i c z n y m d n i e m ś w i ą t e c z n y m.

⁷ *Lediberg* [Kalendarz na rok] 2003 6 I; *Interplan Brepols* [Kalendarz na rok] 2000 s. 6-7.

⁸ *Calendarium romanum* [14 II 1969]. Città del Vaticano 1969 s. 84.

⁹ *Tabela pierwszeństwa dni liturgicznych I 2 (Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza 59)*. W: *Mszal rzymski dla diecezji polskich* s. 73.

¹⁰ *Lediberg* 2003 29 V; *Interplan Brepols* 2000 s. 6-7.

¹¹ Dz.U. Nr 73 poz. 323 z 1994 r. art. 14.

¹² Dz.U. Nr 73 poz. 324 z 1994 r. art. 14.

¹³ Dz.U. Nr 97 poz. 479 z 1995 r. art. 12.

¹⁴ Dz.U. Nr 97 poz. 480 z 1995 r. art. 11.

¹⁵ Dz.U. Nr 41 poz. 254 z 1997 r. art. 12.

— W niektórych parafiach, w duchu wielkanocnej radości i nadziei, a także przy wiosenno-letniej aurze, jest dobrą okazją do wspólnotowej modlitwy na cmentarzach za zmarłych¹⁶

— Obchodzone już w IV-V wieku¹⁷

— Jest uroczystością wymienioną na naczelnym miejscu jako jedna z pięciu centralnych celebracji w roku liturgicznym¹⁸.

— Otrzymało odrębną Mszę wigilijną w III wydaniu *Mszatu rzymskiego* z 2002 r.

— Jego przeniesienie na najbliższą VII Niedzielę Wielkanocną powoduje w niektórych krajach, że swoją wymowę, symbolikę i identyfikację traci upowszechniona nowenna do Ducha Świętego, rozpoczynająca się dotychczas w piątek po uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego.

1.3. NIEPOKALANE POCZĘCIE NMP (8 grudnia) (KPK 1246 § 1).

— Jest dniem wolnym od pracy w wielu krajach: Austria, Angola, Argentyna, Chile, Hiszpania, niektóre części Irlandii, Kolumbia, Kostaryka, Lichtenstein, Paragwaj, Peru, Portugalia, niektóre kantony Szwajcarii oraz Włochy¹⁹

— Może stać się dodatkową okazją do pogłębionej refleksji nad znaczeniem Najświętszej Maryi Panny w życiu wielu chrześcijan w Polsce na płaszczyźnie wyłącznie religijnej i we wspólnocie z Kościołem powszechnym. Bliska jej w tym względzie uroczystość Wniebowzięcia NMP (15 sierpnia) pozostawała także zniesiona jako dzień wolny od pracy w latach 1961-1988. Po 29 latach w 1989 r. tę ostatnią przywrócono w atmosferze zrobienia swoistego „dobrego wrażenia” przez urzędującą wówczas ekipę rządową oraz „wołania o pomoc” przez tę formację w ostatnich miesiącach rządzenia²⁰ Jednakże sens religijny uroczystości Wniebowzięcia NMP niejednokrotnie wprost przesłania wspomnienie rocznicy tzw. Cudu nad Wisłą z 1920 r. oraz Święto Wojska Polskiego. Podobnie wyłącznie jako pierwszy dzień nowego roku cywilnego przeżywa się uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (1 stycznia). NB.: Nazwy tej nie stosuje się także w obowiązującym dotychczas, z odpowiednimi modyfikacjami, ogólnym wykazie dni wolnych w Polsce od pracy²¹ Jedynie w analogicznym wykazie dotyczącym dni świątecznych w Kościele figuruje pełna nazwa: Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (dzień Nowego Roku)²².

¹⁶ S. H a r t l i e b. *Pięćdziesiąt dni radości paschalnej*. Lublin 1993 s. 49-50.

¹⁷ P. P a r s c h. *Rok liturgiczny*. T. 2. Poznań 1958 s. 361-362.

¹⁸ *Tabela pierwszeństwa* s. [73].

¹⁹ *Lediberg* 2003 8 XII; *Interplan Brepols* 2000 s. 6-7.

²⁰ *Ustawa z dnia 17 V 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* art. 17 ust. 1. Dz.U. Nr 29 poz. 154 z 1989 r. Ustawę podpisali: przewodniczący rady państwa w.z. Kazimierz Barcikowski i sekretarz rady państwa Z. Surowiec. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 23 V 1989 r.

²¹ *Ustawa z dnia 18 I 1951 r. o dniach wolnych od pracy*. Dz.U. Nr 4 poz. 28 z 1951 r.

²² *Ustawa z dnia 17 V 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* art. 17 ust. 1. Dz.U. Nr 29 poz. 154 z 1989 r.

- Pojawiają się poetyckie nazwy dla oddania autentycznego sensu Niepokalanego Poczęcia, bliskie nie tylko katolikom, np. Uroczystość duchowego piękna itp.²³
- Bliskie idei obrony życia poczętego.
- Pod różnymi nazwami obchodzone już w VII wieku²⁴
- Jest patronalną uroczystością, przeżywaną zawsze w dniu 8 grudnia, licznych kościołów w Polsce, zakonów, zgromadzeń i wspólnot życia konsekrowanego, Ruchu „Światło-Życie” itp.

1.4. UROCZYSTOŚĆ ŚWIĘTYCH APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA (29 czerwca) (KPK 1246 § 1).

— Jest dniem wolnym od pracy w kilku krajach albo ich częściach: Bawaria, Chile, Kostaryka, Malta, Peru, San Marino oraz Włochy w obrębie diecezji rzymskiej²⁵

— Jej uroczyste przeżywanie zarówno w kościołach, jak i w rodzinach mogłoby przyczynić się do powstania, w korzystniejszej niż w niedzielę przed 16 października aurze atmosferycznej, nowych form oryginalnego upamiętnienia pontyfikatu Jana Pawła II i jego zasług dla Polski.

— Może na nowo pobudzić do refleksji nad znaczeniem i rolą Świętych w Kościele w Polsce, nad powszechnym powołaniem do świętości i apostołatu. NB.: Bliską jej w tym względzie uroczystość Wszystkich Świętych (1 listopada) nadal jeszcze zbyt często kojarzy się wyłącznie ze świętem zmarłych.

— W regionach nadmorskich, i nie tylko, towarzyszą jej Dni Morza.

— Polakom o różnych poglądach można ją zaoferować jako swoisty Dzień Człowieka. Jego przesłanie to wartość prawdy, poświęcenia, miłości do innych narodów itp.

— Przede wszystkim jednak należy zaryzykować stwierdzenie, że może ona stać się wyjątkową uroczystością Kościoła dla katolików w Polsce, wolną od folkloru, laickiej interpretacji itp.

— Jest patronalną uroczystością, przeżywaną zawsze w dniu 29 czerwca, licznych kościołów w Polsce.

— Obchodzona już w III-IV wieku²⁶

— W *Mszale rzymskim* rozpoczyna się specjalną Mszą wigilijną²⁷

— Przypada najczęściej już w okresie wakacyjnym dla szkół.

2. Ponadto odnośnie do wszystkich czterech powyższych uroczystości łącznie:

²³ G. V o s s. *Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny*. W: *Cześć Maryi dzisiaj. Propozycje pastoralne*. Red. W. Beinert. Warszawa 1992 s. 125-126.

²⁴ J. J. K o p e ć. *Bogarodzica w kulturze polskiej XVI wieku*. Lublin 1997 s. 200-201.

²⁵ *Lediberg 2003 29 VI; Interplan Brepols 2000 s. 6-7*.

²⁶ *Calendarium romanum* s. 96.

²⁷ J. P a s c h e r. *Das liturgische Jahr*. Regensburg 1963 s. 475-478.

— Były dniami wolnymi od pracy w Polsce aż do roku 1950 włącznie²⁸, a Objawienie Pańskie aż do 1960 r. włącznie²⁹ Fakty te pamięta starsze pokolenie. Każdy rok uszczupla jednak to grono.

— Ich zniesieniu towarzyszył szereg haseł propagandowych typu: „Znosi się 5 świąt wyznaniowych mniej uroczystych, których obchodzenie w Polsce nie jest związane z tradycją narodową”; „Należy zlikwidować zbyteczne marnotrawstwo czasu! W roku 1951 uzyskamy możliwość zbudowania około 2000 nowych izb mieszkalnych, a przez 6 najbliższych lat około 10 000! Wypracowujemy plan 6-letni!” Indywidualne głosy to: „I tak w Polsce uwzględnia się w niewspółmiernie większym stopniu uszanowanie uczuć religijnych w porównaniu z Anglią czy USA” (poseł [Jan] Frankowski z Katolicko-Społecznego Klubu Poselskiego); „Zyska na tym szkolnictwo i poprawią się wyniki nauczania” (posłanka Juszcakowa z SD)³⁰ Kolejną likwidację dni wolnych od pracy w Polsce Ludowej argumentowano: „Osiągniemy wyższy dochód narodowy i dodatkową produkcję w przemyśle – ponad 1 miliard złotych! Wszystko dla realizacji planu 5-letniego! W Polsce coraz dłuższe urlopy! Polska w czołówce pod względem długości urlopów! Około dnia 6 I duża liczba świąt na początku każdego roku, a około dnia 15 VIII masowe urlopy wypoczynkowe” Żartowano: „Trzech Króli zostało zniesione, bo zapisali się oni do partii” Wśród głosów indywidualnych znalazły się: „W okresie międzywojennym musiałem pracować także w dni świąteczne, a wolny dzień na Pomorzu i w Poznańskim był tylko dla niektórych. Obecnie mniej dni wolnych od pracy oznacza korzyści dla wsi – więcej maszyn itd.” (poseł Karol Garwoliński, rolnik z województwa gdańskiego, bezpartyjny); „Nie zmieni to w niczym kalendarza kościelnego” (poseł Jan Frankowski, bezpartyjny). Nie zabrakło głosów sprzeciwu: „Należy zwiększyć wydajność pracy poprzez usprawnienie kooperacji. W ZSRR skraca się ustawowy czas pracy” (poseł Zbigniew Makarczyk z Klubu „Znak”). Ustawę przyjęto przy 10 głosach sprzeciwu i 4 wstrzymujących się³¹

— Ich zniesienie jako dni wolnych od pracy spotykało się z jednoznaczną dezaprobatą społeczeństwa w chwili likwidacji, a uroczyste przeżywanie w rodzinach było dodatkową oznaką integracji z Kościołem przed rokiem 1989. Obecnie w czasie wolności ich „przeniesienie na niedzielę” lub „zniesienie” także w Kościele w Polsce (KPK 1246 § 2) może budzić zdziwienie wiernych. Ponadto wbrew pozorom przeniesienie dnia świątecznego na niedzielę powoduje bardzo często, że ginie on w świadomości

²⁸ Ustawa z dnia 18 I 1951 r. o dniach wolnych od pracy. Dz.U. Nr 4 poz. 28 z 1951 r. Ustawę podpisali: prezydent Bolesław Bierut i prezes rady ministrów Józef Cyrankiewicz. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 19 I 1951 r.

²⁹ Ustawa z dnia 16 XI 1960 r. o zmianie ustawy o dniach wolnych od pracy. Dz.U. Nr 51 poz. 297 z 1960 r. Ustawę podpisali: przewodniczący rady państwa Aleksander Zawadzki i sekretarz rady państwa J. Horodecki. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 24 XI 1960 r.

³⁰ Ustawa o dniach wolnych od pracy przyspieszy realizację naszych zadań produkcyjnych. 90 posiedzenie sejmu ustawodawczego. „Trybuna Ludu” 4:1951 nr 20 (z dnia 20 I 1951) s. 1.

³¹ Dalsze usprawnienie gospodarki narodowej – przedmiotem obrad sejmu. Zmiana ustawy o dniach wolnych od pracy. „Trybuna Ludu” 13:1960 nr 320 (z dnia 18 XI 1960) s. 1, 3.

mości. Tym samym jego pozostawienie w ciągu tygodnia, nawet bez ustanawiania dniem wolnym od pracy, pozwala łatwiej go zauważyć;

— Do znaczenia obowiązujących dni świątecznych w Kościele nie uznawanych przez państwo powracało wiele synodów w Polsce. Zachęcały, aby unikać w te dni zakupów i załatwiania spraw urzędowych. Do rodziców i wychowawców apelowały o odpowiedni wpływ w tym względzie na dzieci i młodzież, a do duszpasterzy, aby przypominali wiernym o tychże dniach. Były to również dni wolne od katechizacji przy parafiach³² Synod Tarnowski z 1986 r. i Synod Lubaczowski z 1990 r. stwierdzały: „Niech towarzyszy taka atmosfera, że każdy będzie się czuł zachęcony w tych dniach do udziału w świętej Eucharystii”³³

— W dalszym ciągu w wymienione wyżej dni w wielu kościołach odbywa się przed południem celebrowanie Mszy świętych według świątecznego rozkładu³⁴.

— Zachowuje się je jako dni świąteczne na równi z niedzielami w wielu społecznościach wiejskich³⁵

— Przykładów w praktyce dostarczają również instytucje, które przeżywają powyższe dni jako wolne od pracy i zajęć dydaktycznych: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Kuria Metropolitalna Lubelska oraz wiele wyższych seminariów duchownych w Polsce.

– Przywrócenie powyższych dni jako wolnych od pracy zostałoby przyjęte ze szczególnym zadowoleniem przez wiele osób zatrudnionych w wielkich przedsiębiorstwach, dla których bardzo często dniami wolnymi są jedynie dni będące w kalendarzu tzw. czerwoną kartką.

³² Synod diecezji włocławskiej, odbyty we Włocławku w dniach 6-9 XI 1967 r. pod przewodnictwem księdza biskupa Antoniego Pawłowskiego, biskupa włocławskiego. (Statuty i załączniki). „Kronika Diecezji Włocławskiej” 51:1968 nr 4-6 s. 99 (nr 145); Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego, odprawionego pod przewodnictwem księdza arcybiskupa dr Antoniego Baraniaka w dniach 4 VI, 12 IX i 12 X milenijnego roku Pańskiego 1968. Poznań 1972 s. 150, 205 (nr 525, 527, 734); Statuty drugiego synodu gdańskiego. Gdańsk-Oliwa 1976 s. 63 (nr 206); Trzeci synod archidiecezji warszawskiej. Warszawa 1975 s. 62 (nr 67); Drugi synod archidiecezji gnieźnieńskiej. Gniezno 1981 s. 63 (nr 12); Chrystus światłem Maryja wzorem. Drugi synod diecezji częstochowskiej. Częstochowa 1987 s. 60, 93 (nr 2.3.7, 2.3.20); Pierwszy synod diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Koszalin 1990 s. 104 (nr 690); Uchwały czterdziestego drugiego synodu płockiego. „Miesięcznik Pasterski Płocki” 76:1991 nr 10 bis s. 63, 77, 435 (nr 337, 435); Drugi synod diecezji włocławskiej. Statuty. Włocławek 1994 s. 45 (nr 139).

³³ Czwarty synod diecezji tarnowskiej. *Ad imaginem Ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)*. Tarnów 1982-1986. Tarnów 1990 s. 76, 122-123 (nr 25, 153); Uchwały synodu archidiecezji w Lubaczowie. Lubaczów 1991 s. 31, 62 (nr 25, 140).

³⁴ Prymas Polski. *Udzielenie aż do odwołania dyspensy od obowiązku uczestnictwa we Mszy św. i od powstrzymania się od prac służebnych w święta „cywilnie zniesione”* [8 III 1965]. W: *Prawodawstwo Kościoła w Polsce*. T. 1. Red. T. Pieronek. Warszawa 1971 s. 102 (nr 132-133).

³⁵ Kuria Metropolitalna Warszawska. *W sprawie praktyki duszpasterskiej odnośnie świąt zniesionych (Wskazania duszpasterskie)*. „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 56:1966 s. 104-104a.

— Przywrócenie w Polsce powyższych czterech dni jako wolnych od pracy nie spowoduje dysproporcji wobec innych krajów. Przed laty obawiano się i alarmowano: „W innych krajach jest tylko 11 świąt, a w Polsce aż 17”³⁶ Pogląd ten wymaga spokojnej i obiektywnej weryfikacji. Obecnie liczba dni wolnych od pracy w ciągu roku, poza niedzielami i sobotami, w wybranych krajach przedstawia się następująco: Polska – 10; Dania, Francja, Namibia, Norwegia, Paragwaj, Rosja, Tajwan, Zimbabwe – 11; Brazylia, Finlandia, Grecja, Nigeria, Republika Południowej Afryki, Szwecja, Włochy, Zambia – 12; Austria, Czechy, Lichtenstein, Luksemburg, Południowa Korea – 13; Belgia, Chile, Kanada, Meksyk, Wenezuela, Wielka Brytania – 14, Hiszpania, Kostaryka, Japonia, Słowacja – 15; Ekwador, Kolumbia, Portugalia, Urugwaj – 16. Podobnie, lecz zależnie od landów, kantonów, regionów, kształtuje się sytuacja w takich krajach jak: Niemcy – 15, Irlandia – 18, Szwajcaria – 21³⁷ Ponadto należy przyznać, że znamienna jest proporcja 7 dni świątecznych Kościoła rzymskokatolickiego ustawowo wolnych od pracy w porównaniu do liczby dni wolnych od pracy dla niektórych Kościołów i Wspólnot, których liczba wyznawców jest o wiele mniejsza, np. dla gmin wyznaniowych żydowskich – 13³⁸, Kościoła prawosławnego – 7³⁹, Kościoła ewangelicko-augsburskiego – 3⁴⁰, Kościoła zielonoświątkowego – 3⁴¹, Kościoła ewangelicko-reformowanego – 2⁴², Kościoła ewangelicko-metodystycznego – 2⁴³ i Kościoła chrześcijan baptystów – 3⁴⁴.

3. Spośród danych historycznych na temat wykazu obowiązujących dni świątecznych w Kościele w Polsce i jego związków z praktyką Kościoła powszechnego warto zwrócić uwagę na następujące fakty:

— Rzeczywiście od XVI wieku można zaobserwować ograniczanie, z różnych powodów, liczby obowiązujących dni świątecznych w Kościele powszechnym aż do sporządzenia ostatecznego ich wykazu w 1917 r., lecz interpretacja tegoż ograniczenia na korzyść propagandy ideologicznej pozostawia wiele do życzenia. Identyczne na przestrzeni 66 lat wykazy obowiązujących dni świątecznych, zarówno z roku 1917 jak i 1983, stanowią swoistą r e p r e z e n t a c j ę, jak i m i n i m u m, od którego odstępstwo wymaga poważnych racji⁴⁵

— Niejednokrotnie ograniczanie dni świątecznych Kościoła było oznaką charakterystyczną dla okresów niewoli narodowej, zaborów oraz II wojny światowej.

— Znamienne jest, że do pierwszego oficjalnego wykazu obowiązujących w Kościele dni świątecznych (1917) zostało bardzo szybko dostosowane w tym względzie

³⁶ *Ustawa o dniach wolnych od pracy przyspieszy realizację* s. 1.

³⁷ *Lediberg 2003; Inerplan Brepols 2000* s. 6-7.

³⁸ Dz.U. Nr 41 poz. 251 z 1997 r. art. 11.

³⁹ Dz.U. Nr 66 poz. 287 z 1991 r. art. 14.

⁴⁰ Dz.U. Nr 73 poz. 323 z 1994 r. art. 14.

⁴¹ Dz.U. Nr 41 poz. 254 z 1997 r. art. 12.

⁴² Dz.U. Nr 73 poz. 324 z 1994 r. art. 14.

⁴³ Dz.U. Nr 97 poz. 479 z 1995 r. art. 12.

⁴⁴ Dz.U. Nr 97 poz. 480 z 1995 r. art. 11.

⁴⁵ G a t t e r e r. *Annus liturgicus* s. 151-152.

prawo państwowe. Ograniczenie w zakresie liczby dni świątecznych w Kościele wolnych od pracy najpierw zapowiedziano w 1924 r., lecz jego szczegóły postanowiono uzgodnić uprzednio z odpowiednimi władzami Kościoła oraz ogłosić i wprowadzić jeszcze przed 31 XII 1924⁴⁶ Ograniczenie to weszło w życie z dniem 1 I 1925 r., a wraz z nim wykaz następujących 10 dni wolnych od pracy oraz ich nazewnictwo: Nowy Rok (1 I); Trzech Króli (6 I); Trzeciego Maja; Wniebowstąpienie Pańskie; Boże Ciało; Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 VI); Wniebowzięcie NMP (15 VIII); Wszystkich Świętych (1 XI); Niepokalane Poczęcie NMP (8 XII); Boże Narodzenie (25 XII). Zniesiono tym samym dni świąteczne wolne od pracy zachowywane na mocy polskiej tradycji oraz zabrakło uroczystości św. Józefa, Oblubieńca NMP (19 III)⁴⁷

— Kilka miesięcy później wskutek protestu socjalistów, pod hasłami: „Klasie robotniczej należy się czas na odpoczynek” itp., powyższy wykaz został uzupełniony, a tym samym przywrócono jako wolne od pracy cztery następujące dni: Oczyszczenie NMP (2 II); II dzień Wielkiej Nocy; II dzień Zesłania Ducha Świętego i II dzień Bożego Narodzenia (26 XII)⁴⁸

— Decyzje o ograniczeniu dni świątecznych w Polsce po II wojnie światowej sprawiały wrażenie, jakoby stanowiły pierwsze w historii Polski prawo w tej kwestii. Nie odwoływały poprzednich ustaleń szczegółowo, lecz stwierdzały jedynie: „Tracąc moc wszystkie przepisy, regulujące sprawę dni wolnych od pracy odmienne od przepisów niniejszej ustawy”⁴⁹ Innym razem stwierdzano w sprawie wykazu dni wolnych od pracy: „Skreśla się lit. b) i i)”⁵⁰ Swobodnym regresem była także zmiana nazw dni wolnych od pracy w tychże wykazach: „Wniebowzięcie” w miejsce dotychczasowego „Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny” oraz „pierwszy dzień Zielonych Świątek” w miejsce dotychczasowego „Zesłania Ducha Świętego”

— Interesujący jest fakt, że w pierwszym roku po zniesieniu, dni, które obowiązywały już jako dni pracy, najczęściej pozostawały jeszcze tzw. kartkami czerwonymi w kalendarzach. Działo się tak z uwagi na fakt, że zmiany w wykazie dni wolnych

⁴⁶ *Ustawa z dnia 31 VII 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i poprawie gospodarstwa społecznego* art. 1 ust. H. Dz.U. Nr 71 poz. 687 z 1924 r. Ustawę podpisali: prezydent Rzeczypospolitej Stanisław Wojciechowski oraz prezes rady ministrów i minister skarbu Władysław Grabski. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 18 VIII 1924 r.

⁴⁷ *Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 XI 1924 r. o dniach świątecznych*. Dz.U. Nr 101, poz. 928 z 1924 r. Rozporządzenie zgodnie z uchwałą rady ministrów z 15 X 1924 r. podpisali: prezydent Stanisław Wojciechowski, prezes rady ministrów Władysław Grabski oraz minister pracy i opieki społecznej L. Darowski. Ogłoszono je 25 XI 1924 r.

⁴⁸ *Ustawa z dnia 18 III 1925 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 XI 1924 r. o dniach świątecznych*. Dz.U. Nr 34 poz. 234 z 1925 r. Ustawę podpisali: prezydent Stanisław Wojciechowski, prezes rady ministrów Władysław Grabski i minister pracy i opieki społecznej F. Sokal. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 7 IV 1925 r.

⁴⁹ *Ustawa z dnia 18 I 1951 r. o dniach wolnych od pracy*. Dz.U. Nr 4 poz. 28 z 1951 r.

⁵⁰ *Ustawa z dnia 16 XI 1960 r. o zmianie ustawy o dniach wolnych od pracy*. Dz.U. Nr 51 poz. 297 z 1960 r.

następowały w obydwu przypadkach, 1951 i 1960, na przełomie roku i zakończył się już druk nowych kalendarzy.

— Po latach doświadczeń z jednostronnym ograniczaniem po II wojnie światowej przez władzę państwową dni świątecznych Kościoła jako wolnych od pracy znaczny postęp w 1989 r. stanowiła deklaracja dołączona wówczas do wykazu tychże dni: „Zmiana uregulowań wymaga uprzedniego uzgodnienia między Rządem PRL a Konferencją Episkopatu Polski”⁵¹

4. Warto w pełni popierać starania niektórych Kościołów, głównie powstałych z reformacji, o wprowadzenie w Polsce dnia wolnego od pracy w **W i e l k i P i ą t e k M ę k i P a ń s k i e j**. W Polsce jest on już, na odrębnych zasadach, dniem wolnym od pracy dla wyznawców Kościoła ewangelicko-augsburskiego⁵², Kościoła ewangelicko-reformowanego⁵³, Kościoła ewangelicko-metodystycznego⁵⁴, Kościoła chrześcijan baptystów⁵⁵ i Kościoła zielonoświątkowego⁵⁶. Byłby tym samym swego rodzaju **e k u m e n i c z n y m ś w i ę t e m**. Oczywiście podstawę w tym względzie stanowi przynależność tego dnia do Triduum Paschalnego, będącego szczytem roku liturgicznego⁵⁷. W Europie i na świecie jest dniem wolnym od pracy w następujących krajach: Argentyna, Australia, Boliwia, Botswana, Brazylia, Chile, Dania, Ekwador, Finlandia, Ghana, Hiszpania, Holandia, niektóre regiony Irlandii, Kanada, Kenia, Kolumbia, Kostaryka, Lesotho, Malawi, Meksyk, Mozambik, Namibia, Niemcy, Nigeria, Norwegia, Nowa Zelandia, Paragwaj, Peru, Portugalia, RPA, Singapur, Słowacja, Szwajcaria, Szwecja, Uganda, Urugwaj, Wenezuela, Wielka Brytania, Zambia, Zimbabwe⁵⁸.

5. Kilka refleksji dotyczy innych dni:

– Trudno ocenić perspektywy wprowadzenia dnia wolnego od pracy w uroczystość św. Józefa, Oblubieńca NMP (19 marca), obecnej w wykazie obowiązujących w Kościele dni świątecznych z 1917 i 1983 r. (KPK 1246 § 1), lecz niezaliczanej w Polsce do dni świątecznych od bardzo dawna, rzekomo wskutek zastrzeżeń natury moralnej ze strony Episkopatu Polski pod adresem marszałka Józefa Piłsudskiego, który tego dnia obchodził swoje imieniny. Jest to dzień wolny od pracy w Kostaryce i w Kolumbii⁵⁹. NB.: Obecnie istnieje możliwość przeniesienia w poszczególnych

⁵¹ Ustawa z dnia 17 V 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej art. 17 ust. 2. Dz.U. Nr 29 poz. 154 z 1989 r.

⁵² Dz.U. Nr 73 poz. 323 z 1994 r. art. 14.

⁵³ Dz.U. Nr 73 poz. 324 z 1994 r. art. 14.

⁵⁴ Dz.U. Nr 97 poz. 479 z 1995 r. art. 12.

⁵⁵ Dz.U. Nr 97 poz. 480 z 1995 r. art. 11.

⁵⁶ Dz.U. Nr 41 poz. 254 z 1997 r. art. 12.

⁵⁷ [H a r t l i e b]. *Kalendarz w Polsce* s. 2.

⁵⁸ *Lediberg 1993* 18 IV; *Interplan Brepols* s. 6-7.

⁵⁹ Tamże.

krajach uroczystości św. Józefa na inny termin poza okresem Wielkiego Postu, np. na dzień 1 lutego⁶⁰

— Trudno ocenić perspektywy przywrócenia dnia wolnego od pracy w święto Ofiarowania Pańskiego (2 lutego). Było ono w Polsce wolne od pracy do 1950 r. łącznie. Obecnie jednak nie ma rangi uroczystości ani nie należy do obowiązujących dni świątecznych⁶¹ Już od 1913 r. nie kończy również okresu Narodzenia Pańskiego, który trwa do święta Chrztu Pańskiego w niedzielę po dniu 6 stycznia⁶² Trudno ocenić także, czy można ustanawiać dodatkowe „uroczystości obowiązujące”, inne niż w Kościele powszechnym oraz czy wprowadzanie dnia wolnego od pracy przy pozostawieniu go poza obowiązującymi dniami świątecznymi byłoby dobrym rozwiązaniem.

— Nie znajduje motywacji w liturgii idea przywrócenia dnia wolnego od pracy w poniedziałek po Zesłaniu Ducha Świętego, zniesionego w 1951 r. Okres wielkanocny kończy się obecnie w samą uroczystość Zesłania Ducha Świętego i zachowywanie tzw. II dnia Zielonych Świąt zamazuje ten fakt⁶³ W świadomości wiernych wymowa tego dnia jako II dnia Zielonych Świąt zdecydowanie przeważa jednak nad świętem NMP Matki Kościoła, wprowadzonym w Polsce w tym dniu w 1971 r.⁶⁴ NB.: Pojawiły się także propozycje przeniesienia w liturgii tegoż święta na sobotę przed uroczystością Zesłania Ducha Świętego⁶⁵ Jest on dniem wolnym od pracy w takich krajach, jak: Argentyna, Austria, Belgia, Dania, Francja, Holandia, Lichtenstein, Luksemburg, Norwegia, Niemcy, Paragwaj, Szwajcaria, Szwecja i Węgry⁶⁶ Jest to znamienne tym bardziej, że w kalendarzach liturgicznych wielu tych krajów dzień ów figuruje jako Dzień powszedni. W Polsce jako II dzień Pięćdziesiątnicy jest on także wolny od pracy na odrębnych zasadach dla wiernych Kościoła zielonoświątkowego⁶⁷

— Nie znajduje motywacji w liturgii utrzymywanie za wszelką cenę tzw. II święta Bożego Narodzenia oraz II święta Wielkanocy⁶⁸

6. Warto zadbać o wieloraką identyfikację obecnego i przyszłego wykazu obowiązujących w Kościele w Polsce dni świątecznych. Wymaga tego potoczna opinia: „W Kościele istnieją setki świąt” Na swój sposób nie sprzyja uzyskaniu nowych dni wolnych od pracy także zjawisko tzw. ukościelniania, czasem na wyrost, innych dni

⁶⁰ [H a r t l i e b]. *Kalendarz w Polsce* s. 2-3.

⁶¹ *Calendarium romanum* s. 86.

⁶² P a s c h e r. *Die liturgische Jahr* s. 612-613.

⁶³ W. Ł a s z e w s k i. *Święto Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła*. W: *Cześć Maryi* s. 196.

⁶⁴ *Biskupi polscy ogłaszają w Polsce święto Maryi Matki Kościoła* [4 V 1971]. W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*. Red. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Lublin 1999 s. 219.

⁶⁵ H a r t l i e b. *Pięćdziesiąt dni* s. 89.

⁶⁶ *Lediberg 2003* 9 VI; *Interplan Brepols 2000* s. 6-7.

⁶⁷ Dz.U. Nr 41 poz. 254 z 1997 r. art. 12.

⁶⁸ [H a r t l i e b]. *Kalendarz w Polsce* s. 3.

świętecznych niż obowiązujące w Kościele. W najnowszej historii, obok obowiązujących i tradycyjnych dni świątecznych w Kościele w Polsce, dniami wolnymi od pracy były lub są także:

– 10 lutego, ustanowiony jednorazowo w 1919 r. Dotyczył zawieszenia pracy w sądach, urzędach państwowych i komunalnych, zakładach przemysłowych i handlowych, instytucjach oświatowych, szkołach sądowych i prywatnych. Nie odnosił się do pracy w zakładach użyteczności publicznej, takich jak elektrownie, gazownie, wodociągi, telefony, środki komunikacyjne, zakłady gastronomiczne⁶⁹

– 3 Maja jako Święto Narodowe w rocznicę ogłoszenia w tym dniu w 1791 r. Konstytucji. Podczas jego wprowadzenia nie zaznaczano, że będzie to dzień wolny od pracy. Nazywano je jedynie „uroczystym świętem”⁷⁰ Zniesiono je w 1951 r. w imię hasła: „W dniu 3 maja już obecnie pracuje się dobrowolnie”⁷¹ Ponownie wprowadzono jako dzień wolny od pracy w 1990 r. z naciskiem na słowa „przywraca się” oraz wraz ze zniesieniem jako wolnego od pracy dnia 22 lipca. Jego wejście w życie wraz z ogłoszeniem nastąpiło dopiero 28 IV 1990 r. Pełna i oficjalna nazwa brzmi: Święto Narodowe Trzeciego Maja⁷² Od 1923 r. zbiega się z nim także uroczystość Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski, od 1962 r. głównej patronki Polski. Status tego święta jako dnia wolnego od pracy pozostaje jednak poza gestiami Kościoła⁷³

— 11 listopada jako Narodowe Święto Niepodległości w rocznicę jej odzyskania w 1918 r. oraz dzień wolny od pracy wprowadzono dopiero w 1937 r.⁷⁴ Zniesiono je w 1945 r. wraz z ustanowieniem jako wolnego od pracy dnia 22 lipca⁷⁵ Przywrócenia dokonano w 1989 r. na kilka miesięcy przed pierwszym obchodem, który tego roku przypadał w sobotę⁷⁶.

⁶⁹ *Dekret o Święcie Narodowym z okazji otwarcia Sejmu Ustawodawczego z dnia 7 II 1919 r.* „Dziennik Praw Państwa Polskiego” Nr 16 poz. 218 z 1919 r. Dekret podpisali: naczelnik państwa Józef Piłsudski i prezydent ministrów Ignacy Jan Paderewski. Ogłoszono 8 II 1919 r.

⁷⁰ *Ustawa z dnia 29 IV 1919 r. o Święcie Narodowym Trzeciego Maja.* „Dziennik Praw Państwa Polskiego” Nr 38 poz. 281 z 1919 r. Ustawę podpisali: prezydent ministrów w.z. Stanisław Wojciechowski i marszałek Trąpczyński. Ogłoszono 30 IV 1919 r. Weszła w życie 3 V 1919 r.

⁷¹ *Ustawa o dniach wolnych od pracy przyspieszy realizację* s. 1.

⁷² *Ustawa z dnia 6 IV 1990 r. o przywróceniu Święta Narodowego Trzeciego Maja.* Dz.U. Nr 28 poz. 160 z 1990 r. Ustawę podpisał Wojciech Jaruzelski.

⁷³ Nie wymienia jej *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie, dnia 28 lipca 1993 roku* art. 9 ust. 1. Dz.U. Nr 51 poz. 318 z 1998 r.

⁷⁴ *Ustawa z dnia 23 IV 1937 r. o Święcie Niepodległości.* Dz.U. Nr 33 poz. 255 z 1997 r. Ustawę podpisali: prezydent Ignacy Mościcki i ministrowie. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 30 IV 1937 r.

⁷⁵ *Ustawa z dnia 22 VII 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Odrodzenia Polski.* Dz. U. Nr 32 poz. 194 z 1945 r.

⁷⁶ *Ustawa z dnia 15 II 1989 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Niepodległości.* Dz.U. Nr 6, poz. 34 z 1989 r. Ustawę podpisali: przewodniczący rady państwa w.z. Kazimierz Barci-

— 9 maja w rocznicę zakończenia II wojny światowej jako wolny od pracy wprowadzono już w 1945 r.⁷⁷ Zniesiono go w 1951 r.⁷⁸ NB.: Nadal jest to dzień wolny od pracy w Rosji oraz niektórych krajach dawnego bloku wschodniego. Kilka krajów Europy Zachodniej upamiętnia zakończenie II wojny światowej poprzez dzień wolny od pracy w dniu 8 maja;

— 22 lipca jako Narodowe Święto Odrodzenia Polski w rocznicę uchwalenia Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, ogłoszonego w tym dniu w 1944 r. Sam dzień wolny od pracy wprowadzono w 1945 r. wraz z likwidacją jako wolnego od pracy dnia 11 listopada⁷⁹ W 1990 r. zniesiono je wraz z przywróceniem jako wolnego od pracy dnia 3 maja. Zniesienie to nastąpiło jednak z dużym oporem. Weszło w życie wraz z ogłoszeniem dopiero 28 IV 1990 r.⁸⁰ W 1990 r. po powyższym zniesieniu dzień 22 lipca przypadał w niedzielę.

— 1 maja, wprowadzone w 1950 r. w sześćdziesiątą rocznicę międzynarodowych obchodów tego dnia, które odbyły się po raz pierwszy w 1890 r. Podczas tego wprowadzenia w 1950 jako dnia wolnego od pracy nie posługiwano się nazwą „Święto Pracy”, lecz scharakteryzowano je w sposób opisowy⁸¹ Pośród innych dni wolnych w Polsce od pracy nazywa się go: „1 maja – Święto Państwowe”⁸².

7. Brak ostatecznego uporządkowania w Polsce dni świątecznych Kościoła katolickiego jako dni wolnych od pracy nie sprzyja z pewnością formacji w dziedzinie szacunku dla niedziel oraz dla świąt dotychczas utrzymanych jako dni wolne od pracy. Czy jednak zawsze brak dnia wolnego od pracy musi dla katolików w Polsce oznaczać zniesienie lub przeniesienie dnia świątecznego? Czy mogą o tym decydować wyłącznie wysoko postawione elity, których styl życia kształtuje w nich samych odczucie, że „codziennie jest święto”? Czy wszystkie dni świąteczne muszą być państwowe? Czy w ten sposób to państwo po prostu nie ustanawia dni świątecznych w Kościele? Tymczasem bez wątplenia święto państwowe pozostaje czymś wtórnym wobec święta religijnego. Warto wyobrazić sobie sytuację Kościoła tam, gdzie stano-

kowski i sekretarz rady państwa Z. Surowiec. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 21 II 1989 r.

⁷⁷ *Dekret z dnia 8 V 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Zwycięstwa i Wolności.* Dz.U. Nr 21 poz. 116 z 1945 r. Dekret podpisali: prezydent Krajowej Rady Narodowej Bolesław Bierut i ministrowie. Wszedł w życie wraz z ogłoszeniem 11 I 1945 r.

⁷⁸ *Ustawa o dniach wolnych od pracy przyspieszy realizację* s. 1.

⁷⁹ *Ustawa z dnia 22 VII 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Odrodzenia Polski.* Dz.U. Nr 32, poz. 194 z 1945 r. Ustawę podpisali: prezydent Krajowej Rady Narodowej Bolesław Bierut i ministrowie. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 31 VIII 1945 r. Obowiązywała od 22 VII 1945 r.

⁸⁰ *Ustawa z dnia 6 IV 1990 r. o zniesieniu 22 lipca jako Narodowego Święta Odrodzenia Polski.* Dz.U. Nr 28 poz. 159 z 1990 r. Ustawę podpisał Wojciech Jaruzelski.

⁸¹ *Ustawa z dnia 26 IV 1950 r. o ustanowieniu dnia 1 maja świętem państwowym.* Dz.U. Nr 19 poz. 157 z 1950 r. Ustawę podpisali: prezydent Bolesław Bierut i ministrowie. Weszła w życie wraz z ogłoszeniem 28 IV 1950 r.

⁸² *Ustawa z dnia 18 I 1951 r. o dniach wolnych od pracy.* Dz.U. Nr 4 poz. 28 z 1951 r.

wi on mniejszość wyznaniową, np. w Laosie czy w Libii itp. Czy wszystkie obowiązujące w Kościele dni świąteczne są tam zniesione lub przeniesione? A może warto jednak poczekać w Polsce z ostatecznymi decyzjami w sprawie uporządkowania dni świątecznych jeszcze kilka lat, do czasu gdy poprawi się kondycja finansowa państwa? Czy aktualny wykaz dni wolnych od pracy jest wieczny?